

وقف فناورانه؛ استفاده از ظرفیت‌های مردمی در پیشبرد اهداف اقتصاد دانش‌بنیان

رضا امانی دولت سرا؛

وقف از جمله مباحثی است که در حوزه‌های تامین مالی کاربرد داشته و با هدف پیشبرد مادی و معنوی، موجب رشد و شکوفایی شده است. این سنت حسنه که عملی خیرخواهانه محسوب می‌شود با توجه به نیت واقف در امور مختلف از جمله اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، علمی، پژوهشی و ... قابل بررسی است. ویژگی وقف آن است که هیچ الزام و اجبار قانونی به دنبال آن نیست و اثرگذاری وقف به دلیل ویژگی درون‌زا و اعتقادی بودن این مسئله برای واقفان است. در مباحث کلان جامعه می‌توان وقف را عاملی جهت تمدن‌سازی و پیشرفت جوامع بشری دانست.

اقتصاد دانش‌بنیان، مجموعه‌ای از رفتارهای اقتصادی است که در زنجیره علم تا ثروت صورت می‌پذیرد و فناوری عنصر اصلی در خلق این ثروت است. به عبارتی، وجود فناوری در یک شرکت یا بنگاه اقتصادی نشان می‌دهد که ظرفیت تولید ثروت در آن وجود دارد، اما بسته به میزان توسعه آن فناوری، ممکن است میزان تولید ارزش یا تأثیرگذاری آن بر اقتصاد کشور متفاوت باشد.

گسترش فعالیت‌های دانش‌بنیانی، لازمه تحقق اقتصاد دانش‌بنیان و مبتنی بر دانش بومی است. با افزایش این فعالیت‌های اقتصادی، تأثیر فعالیت‌های دانش‌بنیان در وضعیت اقتصادی کشور مانند رشد اقتصادی و معیشت مردمی نیز افزایش خواهد یافت.

وقف علم و فناوری بدین معنی است که با بهره‌گیری از حمایت‌های مردمی بتوان از علم و فناوری حمایت کرد که منجر به افزایش سهم اقتصاد دانش‌بنیان در اقتصاد کشور شود و به تبع آن توسعه همه جانبه کشور (ریشه کنی فقر و بیکاری، قدرت علمی، فناوری، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی) را به دنبال داشته باشد.

از جمله اهداف توسعه وقف علم و فناوری در کشور می‌توان به تقویت و توسعه قطب‌های علمی و زیرساخت‌های آزمایشگاهی، حمایت از نخبگان، نوآوران و مخترعین، تجاری‌سازی اختراعات و فناوری‌ها و ایجاد اشتغال دانش‌بنیان اشاره کرد.

منابع طبیعی چون آب و زمین تا ساخت بیمارستان‌ها و مدارس مشمول وقف می‌شوند اما انتظار می‌رود زمینه جدیدی در وقف ایجاد شود و آن نوعی کمک به شکل‌گیری فعالیت‌های اقتصادی دانش‌بنیان است. اگر بتوان ظرفیت‌های مردمی مانند وقف را به سمت فعالیت‌های دانش‌بنیان سوق داد، ضمن ایجاد نوآوری و بهره‌وری اقتصادی، می‌توان متخصصان و نخبگان جامعه را به فعالیت در این زمینه‌ها ترغیب کرد و ارزش افزوده و اشتغال بسیاری در این حوزه ایجاد کرد.

از گذشته مردم در رابطه با امور مرتبط با وقف و کمک به دیگران به خوبی عمل کرده‌اند، شاید مسئله اصلی که ما در اینجا به آن نیاز داریم، ترغیب مردم به سمت وقف در توسعه علم و فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان باشد. اگر علما و متولیان امر وقف در این زمینه همراه شوند می‌توان با سرعت بیشتری به این موضوع دست یافت.

در این راستا یکی از راه‌های هدایت مصارف وقفی به حوزه علم و فناوری، بکارگیری ظرفیت‌های سامانه‌های تامین مالی جمعی است. با توجه به بررسی‌های انجام شده به نظر می‌رسد که علی‌رغم وجود زمینه‌های فرهنگی و دینی، ظرفیت‌های تامین مالی جمعی برای امور خیر در ایران کمتر مورد توجه قرار گرفته است. سازوکارهای مدرن تامین مالی جمعی، به دلیل اتکا بر خرد جمعی و تاثیرپذیری از شبکه تعاملات اجتماعی افراد می‌تواند محمل خوبی برای هدفمند کردن کمک‌های مردم برای تحقق اقتصاد دانش‌بنیان باشد. بنابراین انتظار می‌رود با استفاده از ظرفیت تامین مالی جمعی فناورانه و استقبال مناسب خیرین و نیکوکاران، امکان جمع‌آوری منابع وقفی و تخصیص آن به حوزه علم، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان فراهم شود.